

INDSTILLINGER TIL KL'S KLIMAPRIS 2025

Bæredygtigt forbrug og indkøb

Indholdsfortegnelse

Klimavenlig mad til Fredensborg Kommunes børn, ældre og medarbejdere (Fredensborg Kommune).....	2
Indkøbsstrategi og systematisk genbrug af inventar (Kolding Kommune)	4
Københavns Nærgenbrugsstationer (Københavns Kommune)	6
Klimafrikadeller, bælgrugt-beredskab og mad-manifest i Ringkøbing-Skjerns største køkken	8
Reuseable - fremtidens takeaway system (Århus Kommune)	10

Klimavenlig mad til Fredensborg Kommunes børn, ældre og medarbejdere (Fredensborg Kommune)

Beskriv indsatsen kort

Fredensborg Kommunes byråd vedtog i 2023 et ambitiøst mål for reduktion af CO₂-udledningen fra kommunens madproduktion: CO₂-udledningen fra indkøb af kødprodukter skulle reduceres med mindst 30 % i 2024 og 40 % i 2025. Det er lykkedes kommunens køkkener at opnå en CO₂-reduktion på 34,5 % i 2024. Det er sket gennem en målrettet nedbringelse af især okse- og lammekød og introduktion af vegetarretter. Det har givet en mere klimavenlig madproduktion, uden negativ påvirkning af madtilbuddenes popularitet hos børn, ældre og medarbejdere.

Kommunens rolle i indsatsen

Kommunen spiller en ledende rolle ved at sætte ambitiøse mål med politisk opbakning og prioritere kompetenceudvikling i kommunens køkkener. Der er etableret et netværk for videndeling mellem køkkenerne, og der er et stort engagement i køkkenerne for at producere klimavenlig, økologisk mad, der er velsmagende og inspirerende. Kommunen bruger CO₂-data fra leverandøren af fødevarer til at følge op på resultaterne. Kommunen forventer, at initiativet inspirerer både borgere og medarbejdere til klimavenlige valg i forhold til forbruget af mad.

Kriterie 1: Indsatsens effekt og spredningspotentiale. Hvordan har indsatsen potentiale til at blive spredt til andre fagområder, aktører eller til andre kommuner. Og hvad har effekten været?

Indsatsen viser, at en enkel model med målrettede klimavenlige indkøb kan begrænse klimabelastningen betydeligt. CO₂-udledningen fra kommunens kødforbrug er reduceret med 34,5% fra 2022 til 2024 og samlet 11,4 % for hele madproduktionen. Ved at servere velsmagende mad af god kvalitet – der er klimavenlig – kan kommunen desuden inspirere børn, forældre, ældre og medarbejdere til klimavenlige madvaner. Initiativet kan enkelt overføres til kommuner og virksomheder, der ønsker at reducere klimaaftrykket gennem madvalg. Det handler om at sætte mål, samarbejde om kompetenceudvikling, prioritere dialog og bruge CO₂-data fra leverandører til opfølgning. Kommunen forventer at kunne bruge erfaringerne på andre områder, der handler om klimavenligt forbrug og grønne indkøb.

Kriterie 2: Indsatsens læringspotentiale

Hvilken læring har indsatsen bidraget med til det fremadrettede arbejde med den grønne omstilling i kommuner?

"Der er en række læringspunkter:

1. Klimabelastningen af madproduktion kan begrænses betydeligt på kort tid.
2. Politisk forankring og klare målsætninger kan skabe rammerne for effektive indsatser og forandring om klima og forbrug.
3. Netværk for samarbejde og videndeling mellem køkkenledere og administration og fælles kursusaktiviteter er centrale for at sikre praktisk implementering og motivation.
4. Det er vigtigt at tage hensyn til brugernes præferencer, fx ældre borgeres behov for protein, samtidig med at klimamålene opfyldes.
5. CO₂-data fra leverandører kan benyttes til opfølgning og rapportering om indsatsen. Det muliggør justering af indsatsen og demonstrerer effekten, hvilket kan styrke opbakningen.
6. Der er et stort potentiale i, at kommuner viser i praksis, hvordan klimavenligt forbrug kan se ud, og går i dialog med borgere og medarbejdere herom."

Kriterie 3: Indsatsens nytænkende og innovative karakter

Hvordan er indsatsen enten i proces, formål eller i resultat nytænkende og innovativ?

Fredensborg Kommune har integreret politisk beslutningstagning med praktisk implementering gennem samarbejde mellem administration, køkkenledere og medarbejdere. Dette sikrer en effektiv og engagerende tilgang. Fredensborg Kommune har fundet en enkel model for forandring på et vigtigt forbrugsområde, der har betydning for såvel kommunens klimaregnskab, men også for CO₂-udledningen fra forbrug i kommunen som geografisk område. Initiativet medvirker til at inspirere medarbejdere og borgere til mere klimavenlig madlavning ved at normalisere klimavenlig mad i hverdagen, ved bl.a. at følge de officielle kostråd, uden at gå på kompromis med kvalitet og brugertilfredshed. Modellen er enkel, fordi den baserer sig på allerede tilgængelige data og handler om klar målsætning, ledelsesopbakning samt samarbejde, involvering og kompetenceudvikling.

Kriterie 4: Indsatsens lokale forankring

Hvordan er indsatsen lykkedes med at skabe relevant opbakning og følgeskab blandt f.eks. borgere, erhvervet, medarbejdere i flere forvaltninger, lokalpolitisk etc.?

Indsatsen i Fredensborg Kommune har skabt bred opbakning gennem klare politiske mål og involvering af relevante aktører. Byrådet har sikret enighed om CO2-reduktionsmålet, mens køkkenledere og medarbejdere har bakket op og samarbejdet om initiativet og får støtte via videndeling og kurser. Der er bl.a. afholdt fælles inspirationsdage med aktører udefra, og kommunen deltager i 2025 i et kompetenceudviklingsforløb med Meyers Madhus med støtte fra Fonden for økologisk landbrug. Samarbejdet mellem administrationen og kommunens køkkener har gjort det lettere at implementere ændringer som vegetarretter og reduceret CO2-belastningen af kødforbrug. Information og dialog samt tilpasning til borgernes behov styrker opbakningen blandt brugerne.

Indkøbsstrategi og systematisk genbrug af inventar (Kolding Kommune)

Beskriv indsatsen kort

Kolding Kommune arbejder med bedre indkøb og ressourceanvendelse igennem tiltag der hver især øger bæredygtighed og dertil supplere hinanden. I vores indkøbssystem findes genbrugsmøbler, der står samlet på møbellageret, sammen med de øvrige møbler i indkøbskataloget. Møbler, der ikke afsættes internt, sælges til private eller afleveres i Skatkammeret, hvor alle med et CVR-nummer gratis kan hente genbrug fra kommunens genbrugspladser.

Kommunens rolle i indsatsen

Kommunens indkøbsafdeling arbejder med bæredygtighed i alle udbud og indkøbsaftaler, så indkøbsskataloget giver medarbejder de bedste forudsætninger for at handle bæredygtigt. Dette er fortløbende arbejde. Kommunens affaldsafdeling indsamler genbrug fra genbrugsområder og afsætter det til kommunale institutioner, lokale virksomheder, foreninger, uddannelsesinstitutioner og humanitære organisationer. Huset Venture Kolding forvalter Kolding Kommunes Møbellager og Lånelager.

Kriterie 1: Indsatsens effekt og spredningspotentiale. Hvordan har indsatsen potentiale til at blive spredt til andre fagområder, aktører eller til andre kommuner. Og hvad har effekten været?

Systemet dækker flere fagområder, og kan på sigt udvikles til at omfatte flere materialer – fx byggematerialer eller kontorartikler. Det er ikke vigtigt, at projekterne anvender samme IT-system, blot at der er etableret klare aftaler om materialeflows, der samlet øger produkternes levetid og værdi. Effekten måles på forskellige måder i de enkelte projekter. Indkøbsafdelingen arbejder kontinuerligt på at forbedrer krav og indhold i indkøbsaftaler og udbud. Møbellageret estimeres til at afsætte møbler til en værdi til kr. 2,6 mio. årligt. Skattekammeret har i 2024 sendt 191 tons genbrug i omløb. 1016 af de registrerede 6935 gæster i 2024 var fra Kolding Kommunes egne institutioner.

Kriterie 2: Indsatsens læringspotentiale

Hvilken læring har indsatsen bidraget med til det fremadrettede arbejde med den grønne omstilling i kommuner?

Den primære læring er, at der er større potentiale at hente, når løsninger understøtter hinanden, frem for at separate projekter arbejder med bæredygtighed hver for sig. Ved at tænke i systemer kan vi udnytte ressourcernes potentiale i loops – dvs. flere steder og flere gange.

Kriterie 3: Indsatsens nytænkende og innovative karakter

Hvordan er indsatsen enten i proces, formål eller i resultat nytænkende og innovativ?

Vi har haft flere bæredygtige tiltag i Kolding Kommune, men det er først i de senere år, at vi er begyndt at tænke dem aktivt sammen. Det kræver netværksbaseret arbejde på tværs af afdelinger. Hverken formål eller de enkelte projekter er særligt innovative. Metoden, hvor projekterne samtænkes er ikke set så mange steder, og Kolding Kommune er, så vidt vi er orienteret, den eneste kommune der kun giver genbrug indsamlet fra genbrugspladserne til erhverv (CVR-registrerede enheder). Om det kan defineres som innovativt, må I bedømme. Vi vil bare gerne være mere bæredygtige.

Kriterie 4: Indsatsens lokale forankring

Hvordan er indsatsen lykkedes med at skabe relevant opbakning og følgeskab blandt f.eks. borgere, erhvervet, medarbejdere i flere forvaltninger, lokalpolitisk etc.?

Følgeskab opstår, når vores tiltag har motiverende formål, tydelige rammer og lave barrierer for anvendelse. Kolding Kommune har i mange år haft deling af møbler på intranettet, men det var først da møblerne blev lagt ind i indkøbssystemet, at der er kommet gang i omsætningen. Det nødvendigt at måle på resultaterne, fordi de danner grundlag for kommende motiverende fortællinger om formål. Politisk har der længe været opbakning til bæredygtig handling i Kolding Kommune. Dette skyldes både politisk opbakning og højt engagement hos direktionen og en række ledere og medarbejdere. Bæredygtighed er derfor forankret i flere politikker, programmer og strategier i Kommunen.

Københavns Nærgenbrugsstationer (Københavns Kommune)

Beskriv indsatsen kort

Nærgenbrugsstationerne er en innovativ indsats på ressource- og affaldsområdet, der gør København til en mere bæredygtig og ressourceeffektiv hovedstad. Med deres bolignære placering gør de affaldssortering, genbrug og bytte til en naturlig og lettilgængelig del af københavnernes hverdag. Der afholdes genbrugsaktiviteter og events, hvilket øger borgernes engagement og skaber en bæredygtig kultur i byens rum. I 2024 var der over 1 mio. besøg på byens 12 nærgenbrugsstationer.

Kommunens rolle i indsatsen

Københavns Kommune er ansvarlig for planlægning, etablering og drift af nærgenbrugsstationerne samt for at sikre, at de er strategisk placeret, så de er lettilgængelige for borgerne. Derudover arbejder kommunen på at fremme borgernes viden om korrekt affaldssortering og de mange fordele ved genbrug. Dette gøres ved at have nærgenbrugsstationerne bemandet af uddannet personale samt gennem informationskampagner, oplysningsaktiviteter for skoler, borgerinddragelse og samarbejder med lokale aktører.

Kriterie 1: Indsatsens effekt og spredningspotentiale. Hvordan har indsatsen potentiale til at blive spredt til andre fagområder, aktører eller til andre kommuner. Og hvad har effekten været?

Nærgenbrugsstationerne har vist sig at have stort potentiale. De 12 nærgenbrugsstationer redder 1000 tons genbrug årligt og reducerer mængden af affald til forbrænding, ved at borgerne nemt kan aflevere alt fra elektronik og tøj til storskrald, som efterfølgende sorteres og genanvendes. Københavns model kan overføres til andre kommuner, særligt tættere befolkede områder, hvor afstand til store genbrugsstationer kan være en barriere for affaldssortering og direkte genbrug. Modellen kan også overføres til erhvervsliv, uddannelsesinstitutioner eller andre områder med affaldshåndtering. F.eks. kunne kultur- og fritidssektoren etablere genbrugslokationer for sportsudstyr eller materialer.

Kriterie 2: Indsatsens læringspotentiale

Hvilken læring har indsatsen bidraget med til det fremadrettede arbejde med den grønne omstilling i kommuner?

Erfaringerne fra indsatsen med nærgenbrugsstationerne viser bl.a., at det er vigtigt at facilitere samarbejde mellem offentlige og private aktører samt civilsamfundet. Mange nærgenbrugsstationer arbejder sammen med socialøkonomiske virksomheder, andre kommunale projekter eller frivillige aktører, der aktiveres i fællesskabet. Det kræver dog en vis grad af koordinering og lovgivningsmæssige tilpasninger for at sikre ensartede standarder.

Samtidig viser den geografiske nærhed, at flere borgere benytter sig af faciliteterne, og at det har skabt en øget bevidsthed om affaldssortering og genbrug. Nærgenbrugsstationerne har også skabt opmærksom blandt andre større kommuner og inspireret bl.a. Aarhus og Aalborg til lignende tiltag.

Kriterie 3: Indsatsens nytænkende og innovative karakter

Hvordan er indsatsen enten i proces, formål eller i resultat nytænkende og innovativ?

Nærgenbrugsstationerne repræsenterer en nytænkende tilgang til affaldshåndtering ved at bringe faciliteter tættere på borgerne i stedet for store, centraliserede genbrugsstationer, hvilket gør det nemmere og mere bekvemt for borgerne at deltage aktivt i genbrug og genanvendelse. I den fremadrettede proces arbejdes der med at udvikle og optimere nærgenbrugsstationernes identitet og æstetik som 'ressource-kulturhuse' og showcases for at bygge i genbrugsmaterialer. Her skal borgere kunne søge inspiration til nye genbrugs-løsninger og deltage i events omkring genbrug og kunst. Desuden gør nærgenbrugsstationerne brug af data og teknologi til at optimere driften eller guide brugerne digitalt.

Kriterie 4: Indsatsens lokale forankring

Hvordan er indsatsen lykkedes med at skabe relevant opbakning og følgeskab blandt f.eks. borgere, erhvervet, medarbejdere i flere forvaltninger, lokalpolitisk etc.?

Borgerne har taget initiativet til sig, da genbrug og affaldssortering er blevet mere tilgængeligt i hverdagen og fremmer en bæredygtig livsstil. Erhvervslivet bidrager gennem samarbejder med virksomheder, der ser værdien i genanvendelse af materialer og den grønne omstilling. Frivillige foreninger, lokale ildsjæle og organisationer bidrager til et unikt lokalt fællesskab. Kommunalt har flere forvaltninger samarbejdet om at fremme bæredygtighed og ressourceeffektivitet, med Teknik- og Miljøforvaltningen, Kultur- og Fritidsforvaltningen, Socialforvaltningen samt Børn og Ungeforvaltningen i fælles indsats. Nærgenbrugsstationerne har bred politisk opbakning, da de bidrager til byens klimamål.

Klimafrikadeller, bælgfrugt-beredskab og mad-manifest i Ringkøbing-Skjerns største køkken

Beskriv indsatsen kort

Det kommunale 'Køkkenet Åkanden' har reduceret madspildet med 31 % på et enkelt år, lavet nye arbejdsgange for genbrug af overskudsmad, energieffektiviseret, og oprettet et 'bælgfrugt-beredskab', der sikrer, at klimavenlige råvarer altid er ved hånden. Det har både skabt konkrete resultater og faglig stolthed i køkkenet, der ikke går på kompromis med smag eller udbud, selvom nogle af råvarerne er anderledes end hvad man almindeligvis forbinder med mad i et kommunalt køkken.

Kommunens rolle i indsatsen

Åkanden er et kommunalt køkken, der bl.a. leverer mad til ældrecentre og bofællesskaber. I køkkenets manifest står at "Vi lytter, sikrer at køkkenet er i bevægelse og tør tænke nyt". Derfor var det helt oplagt at indgå i projekt 'Økologi og Madglæde' med Meyers Madhus og Landbrug & Fødevarer. Projektet har fokus på at mindske madspild, grønne proteiner, energi og emballage. Det er helt i tråd med kommunens klimaplan, og målet om at alle kommunale køkkener skal servere klimavenlig mad.

Kriterie 1: Indsatsens effekt og spredningspotentiale. Hvordan har indsatsen potentiale til at blive spredt til andre fagområder, aktører eller til andre kommuner. Og hvad har effekten været?

Effekter:

- Madspild reduceret med 31% på ét år
- Gentænkning af menuplanerne.
- Bedre genbrug af overskudsmad og mindre oksekød.
- Bedre affaldssortering
- Energieffektivisering
- At indarbejde grønne proteiner i maden på en måde, der ikke går ud over hverken ernæring eller smag.
- Oprettelse af et smagepanel på Aktivitetscenter Skjern - den gode smag er i højsædet
- Nye arbejdsgange sikrer et 'bælgfrugtberedskab' og sparer tid i forberedelsen
- Åkanden er den største leverandør af forplejning til kommunens møder.

De gode initiativer kommer altså helt ud på tallerkenerne til rigtig mange gæster i kommunens lokaler. Alle storkøkkener – private eller offentlige – vil kunne lære af Åkandens resultater.

Kriterie 2: Indsatsens læringspotentiale

Hvilken læring har indsatsen bidraget med til det fremadrettede arbejde med den grønne omstilling i kommuner?

Åkanden har tilknyttet et 'smagepanel' fra Aktivitetscenter Skjern. Resultaterne fra panelet har understreget at det er muligt at lave sund, næringsrig, klimavenlig mad, som samtidigt smager godt, og smagepanelets sammensætning sikrer, at menuerne passer til Åkandens målgrupper. Åkanden deltager løbende i møder med de øvrige køkkenledere i kommunen for at udveksle erfaringer og udbrede initiativerne til flere køkkener. At Åkanden er gået forrest, gør det nemmere at udbrede de gode, grønne vaner i andre køkkener. Hvert serveret måltid fungerer som et 'møde' med modtageren, og en mulighed for læring og bevidstgørelse.

Kriterie 3: Indsatsens nytænkende og innovative karakter

Hvordan er indsatsen enten i proces, formål eller i resultat nytænkende og innovativ?

Åkanden har et manifest – selvfølgelig med maden i fokus, men et af punkterne lyder: "Vi lytter, sikrer at køkkenet er i bevægelse og tør tænke nyt". Der er høje forventninger fra både borgere og pårørende når ældre, og andre sårbare grupper skal have serveret mad. Det kræver nytænkning og nye madlavningsmetoder når frikadellen fremover også skal indeholde bælgfrugter, og overskuddet fra i dag skal tænkes ind i morgendagens menu. At mindske madspild har også krævet helt nye arbejdsgange med bl.a. systematiske vejninger for at skabe bevidsthed og overblik over spildet. Det er ikke nemt at ændre en madkultur, men i Åkanden har man formået at gøre netop det, med over 1.000 måltider om dagen.

Kriterie 4: Indsatsens lokale forankring

Hvordan er indsatsen lykkedes med at skabe relevant opbakning og følgeskab blandt f.eks. borgere, erhvervet, medarbejdere i flere forvaltninger, lokalpolitisk etc.?

Projektet har gjort op med forestillingen om at klimavenlig mad betyder afkald. God smag og grøn samvittighed kan godt gå op i en højere enhed, og tilfredsheden med maden er meget høj i Åkandens brugerundersøgelser. Køkkenets 'klimafrikadeller', hvor en del af kødet er erstattet af danske Ingridærter, blev blandt andet serveret til politikernes årlige statusmøde med kommunens klimapartnere, og gav anledning til mange gode snakke om kost og klima over frokosten. At fremme klimavenlig mad er en løbende proces for Åkanden. Mad vedrører os alle, og er en fantastisk samtalestarter. Brugt rigtigt, kan maden også blive en løftestang for den grønne omstilling.

Reuseable - fremtidens takeaway system (Århus Kommune)

Beskriv indsatsen kort

Aarhus Kommune og TOMRA har lanceret verdens første automatiserede pantsystem for genbrugsemballage i byrummet. På ét år er der pantet 750.000 kopper med en returrate på 87% som inkluderer 7,5 rotationer i gennemsnit pr. kop. Kunder betaler 5 kr. i pant for en genbrugskop, afleverer den i en automat, og panten refunderes. Kopperne vaskes og genbruges. Systemets sigte er at reducere emballageaffald fra takeaway og to-go, som i dag udgør 49 % af alt offentligt affald i Aarhus.

Kommunens rolle i indsatsen

Aarhus Kommune har været drivkraften bag indsatsen og har sikret en stærk lokal forankring ved at inddrage aktører, stille arealer til rådighed og stå for formidling. Kommunen har vist en ny standard for, hvordan en kommune kan tage lederskab i grøn innovation. Kommunen har delt viden og inspireret både danske og internationale byer. Derudover har kommunen ved at anvende udbudsreglerne innovativt skabt et banebrydende offentligt/privat samarbejde, der gør systemet skalerbart og fremtidssikret.

Kriterie 1: Indsatsens effekt og spredningspotentiale. Hvordan har indsatsen potentiale til at blive spredt til andre fagområder, aktører eller til andre kommuner. Og hvad har effekten været?

Indsatsen viser, at et genbrugssystem til takeaway-emballage kan fungere. Det har dertil vist, hvordan genbrugssystemer kan reducere affald og fremme miljøvenlige løsninger. Med en returrate på 87 % viser systemet, at genbrug kan være effektivt og brugervenligt. Potentialet for spredning er stort, da konceptet er designet til at kunne udvides til andre typer emballager og kommuner. Hvis systemet udbredes nationalt, er potentialet for CO2-reduktion betydeligt, da genbrugelige plastkopper kan reducere udledningen med mere end 70% sammenlignet med engangskopper, mens tallet er 90% for plastskåle. Projektet skaber grundlag for nationale standarder og partnerskaber, der fremmer cirkulær økonomi.

Kriterie 2: Indsatsens læringspotentiale

Hvilken læring har indsatsen bidraget med til det fremadrettede arbejde med den grønne omstilling i kommuner?

Projektet leverer værdifuld viden om offentligt-private samarbejder, brug af udbudsregler som innovationsværktøj og borgeradfærd i relation til genbrug. Det viser, hvordan man kan balancere bæredygtighed og brugervenlighed for maksimal effekt. Erfaringerne bidrager til udvikling af genbrugssystemer og styrker samarbejdet mellem kommuner, borgere og erhvervsliv.

Indsatsen har inspireret lignende initiativer og bidraget til nationale løsninger for genbrug via Finanslov 2025.

Kriterie 3: Indsatsens nytænkende og innovative karakter

Hvordan er indsatsen enten i proces, formål eller i resultat nytænkende og innovativ?

Som verdens første automatiserede pantsystem for to-go-kopper er projektet i sin essens banebrydende. Det kombinerer teknologi, bæredygtighed og brugervenlighed med unikke serienumre, der sikrer sporing og optimering af genbrugscyklussen. Projektet har markeret Aarhus som et globalt foregangseksempel og skabt nye standarder for cirkulær økonomi gennem offentlig/privat innovation. Ved at minimere affald har projektet potentiale til at reducere den kommunale renholdelsesopgave og fremme udbredelse af bæredygtige løsninger i praksis.

Kriterie 4: Indsatsens lokale forankring

Hvordan er indsatsen lykkedes med at skabe relevant opbakning og følgeskab blandt f.eks. borgere, erhvervet, medarbejdere i flere forvaltninger, lokalpolitisk etc.?

Indsatsen har bred opbakning fra borgere, erhvervsliv og politikere i Aarhus. 39 % af borgerne har prøvet systemet, og 84 % af brugerne er tilfredse eller meget tilfredse. Lokale caféer og restauranter har aktivt deltaget i og støttet projektet, mens kommunen har sikret løbende information og dialog med offentligheden. Projektet har også skabt politisk opbakning og positioneret Aarhus som et lokalt, nationalt og internationalt eksempel indenfor grøn omstilling og praktiske genbrugsløsninger.